

Magg, M.:

A KÖNYVTÁRFEJLESZTÉSI TANÁCS PROGRAMJA.*

A könyvtárak sokféle problémája igen sok és sokféle szükség-
letre vezethető vissza: több helyiségre, több könyvre, nagyobb
személyzetre, jobb bibliográfiai apparátusra, a manuális munkát
megtakarító megfelelő technikai felszerelésre, általában szelle-
mi és anyagi segítségre van szükségük. Nem is beszélve arról, hogy
a világnak hatalmas területein még egyáltalán nincsenek is könyv-
tárak.

A lényegre azorítkozva, a könyvtárak jelenlegi helyzetét a
következőkben lehet összefoglalni: az emberi tevékenységnek egyre
nagyobb szüksége van a könyvtárak állományában lévő könyvekre vagy
egyéb dokumentumokra. Ezek a könyvek és egyéb dokumentumok azonban
olyan fantasztikus gyorsasággal szaporodnak, hogy egyetlen könyv-
tár sem képes valamennyit elraktározni. Ilyen körülmények között
az a veszély fenyeget, hogy fontos dokumentumok esetleg egyetlen
könyvtárban sem lesznek meg. Felvetődik tehát a probléma: mit kell
tennünk, hogy az érdeklődésre számot tartható dokumentumokat meg-
rizzék, hogy érdekelték tudjanak meglétükről és hogy mindazoknak,
akiknek szükségük lehet rájuk, módjuk is legyen megtekintésükre.

A Ford Alapítvány arra a következtetésre jutott, hogy a könyv-
tárak problémáinak megoldására nem elég helyiségeket építeni, könyv-

* "Council on Library Resources". Egyesült Államok. - Vö.:

- Library Trends. 1957. évi októberi számában közölt cikkekkkel. Iam. :
PUGET, A.: Könyvtártudományi Kutatások. - Könyvtári Figyelő. 1958.
6.sz. 51-58.p.
VICKERY, B.C.: Research in Documentation - The Library Association
Record. 1958. 2.no. 41-45.p.

veket vásárolni, személyzetet toborozni, a jobb és teljesebb katalógusokat felállítani. Azok az intézkedések ugyanis, amelyekkel a könyvtárak problémáikat megoldani próbálják, gyakran újabb problémákat szülnek: mennél nagyobb kiterjedésű a könyvtár, annál nehezebb megtalálni benne a keresett művet; mennél terjedelmesebbek és bonyolultabbak a katalógusok, ugyanakkor annál áttekinthetlenebbek is; mennél több és bonyolultabb bibliográfiát szerkesztenek, annál nehezebbé válik a kutatás, amelyet pedig ezeknek a bibliográfiáknak lenne a feladata megkönnyíteni. A Ford Alapítvány mindezeknek eredményeképpen arra a következtetésre jutott, hogy inkább az általános és alapvető problémák tanulmányozására van szükség, mint a helyi és pillanatnyi jellegű kérdések vizsgálatára.

Ez volt az oka annak, hogy a Ford Alapítvány 1956. szeptemberében "Könyvtárfejlesztési Tanács" /Council on Library Resources/ néven egy Washingtonban székelő autonóm szervezetet hozott létre. A Tanács a Ford Alapítványtól 5 millió dollár támogatást kapott; ez az összeg működését 5 évre biztosítja. Feladata elősegíteni általában a könyvtárak, de különösképpen a kutató könyvtárak problémáinak megoldását. Alapvető kutatásokkal épp úgy foglalkozhatik, mint a technikai fejlesztés kérdéseivel; igyekezhet azoknak a törekvéseknek összhangba hozására, amelyek a könyvtár segélyforrásaiknak és szolgáltatásainak fejlesztését célozzák. Tevékenységi köre a külföldre éppen úgy kiterjedhet, mint az Egyesült Államokra.

Ezzel szemben a Tanács nem nyújthat segítséget időnként felmerülő olyan egyes problémák megoldására, amelyek általában a legtöbb könyvtárnak gondot okoznak. Azt is elhatározták, hogy a Tanács, legalábbis pillanatnyilag, nem támogathatja az olyan irányú tevékenységet, amely könyvtári problémák - bibliográfiai munkák, mikrofilmek készítése, központi címjegyzékek összeállítása - bevált módszerekkel való megoldására irányul, kivéve az olyan eseteket, amikor ez a tevékenység komoly technikai előrehaladást jelent vagy pedig lényegesen növeli a rendelkezésre álló segélyforrásokat. A Tanács különösen az olyan fajta tevékenységek iránt tanúsít érdeklődést, amelyeknek célja komolyabb idő- és munkamegtakarítás biztosítása a könyvtárosok és az olvasók munkájában, vagy az állománymegőrzés célzó eljárások megteremtése a könyvtá-

rak gyűjteményeinek ismertebbé és hozzáférhetőbbé tétele. Ilyen jellegű vállalkozással csak ritkábban találkozunk.

Az alábbiakban röviden azokat a kérdéseket ismertetjük, amelyeket a Tanács jelenleg tanulmányoz és néhány olyan tövékenységet, amely a Tanács támogatásában részesül.

Alapvető kutatások.

Általában kevésbé ismert a bibliográfia jelentősége a tájékoztató munkában. A kutatások eddig a kérdésnek csak néhány oldalra irányultak. Eddig még nem sikerült tisztázni, vajon a bibliográfiai segítségével elért eredmények arányban állnak-e a készítésükre fordított idővel és energiával.

A bibliográfiai eszközök sokfélesége, amely gyakran párhuzamos felhasználásra vezet - idő- és pénz-pocséklással jár és megnehezíti a dokumentumok felkutatását. Nyilvánvaló, hogy ezeket az eszközöket koordinálni kell egymással; de hol kezdjük el ezt a munkát és milyen rendszer szerint járjunk el?

Milyen célokat kell pl. a kutató-könyvtárnak maga elé tűznie s hogyan kell működnie, hogy ezeket a célokat a legbiztosabban meg is valósíthassa?

Milyen nyelvészeti és jelentéstani problémákat kell megoldani, hogy megvalósulhasson a gépesített katalógus?

Ezeket s az ezekhez hasonló problémákat vessék pl. tanulmány formájában, vizsgálat alá; a vizsgálódás módja arra is lehetőséget nyújt, hogy - fontosságuk sorrendjében - egyuttal megoldásukra is javaslatot tegyenek. A Tanács e célból 100 ezer dollár támogatást biztosított a Rutgers Egyetem könyvtárosképző főiskolájának. A szóban forgó kérdés tanulmányozását, amelynek címe: "Könyvtári kutatások célkitűzései", /Targets in Library Research/, egy szakemberekből álló csoportra bízta; ennek vezetője Ralph R. SHAW. Kitűnő szakértőkből álló tanácsadó bizottság fog segíteni az alkalmazandó módszerek megállapításában és a vizsgálatból levonható következtetések megfogalmazásában.

Ezenkívül a Tanács 12.125 dollár támogatást biztosított az Amerikai Könyvtárgyűjteménynek /ALA/ az Amerikai Egyesült Államok

könyvtári szolgáltatásai jó oldalainak és hibáinak tanulmányozására. Ennek a kérdésnek tanulmányozásától bizonyos szűkebb területre vonatkozóan is kiegészítő tájékoztatást várnak.

A technikai felszerelés fejlesztése.

Számos, az iparban ma forgalomban lévő gépet fel lehetne használni könyvtári célokra; új gépeket is lehetne szerkeszteni. Csak a gyárosokat kellene tájékoztatni a könyvtárak szükségleteiről és az értékesítés lehetőségeiről, valamint a könyvtárosokat kellene tájékoztatni a lehetőségekről, a gépesítés előnyeiről és a gépek viszonylagos költségeiről. Azok között a kérdések közt, amelyeket eddig nem tanulmányoztak eléggé, a következőket említhetjük: gyors eljárások a katalóguscédulák sokszorosítására; a televízió zárt áramkörű alkalmazása a cédulakatalógus távolból történő tanulmányozására; eredeti könyvkiadás mikromásolat formájában^{1.}; a mikromásolat egyéb alkalmazási lehetőségei. A mikromásolás jobb felhasználásának az a feltétele, hogy a jelenleg használatos leolvasót kevésbé költséges kézi leolvasóval helyettesítsék, vagy egyszerű nagyítási eljárást dolgozzanak ki, vagy mikromásolatoknak eredeti művek, matricák vagy akár másolatok alapján való készítésére valamilyen egyszerű eljárást találjanak ki.

Legtöbb könyvtáros teljes mértékben tudatában van annak, hogy kísérleteket kellene végezni a könyvtári anyagra, felszerelésre és munkamódszerekre vonatkozólag, valamint, hogy szabványokat kellene kidolgozni ezen a területen és figyelemmel kellene kísérni gyakorlati alkalmazásukat. Viszont a gépekkel, anyaggal és módszerekkel való kísérletezések igen költségesek. Hogyan lennének a könyvtárak képesek ezeknek a költségeknek a fedezésére? A Tanács 14.994 dollárnyi összeget bocsátott az ALA rendelkezésére, hogy lehetővé tegye számára egy független szervezet létrehozásának tanulmányozását az említett cél elérésére. Ennek a kérdésnek tanulmányozása, amelynek eredményeit "Könyvtári Technika" /Library technology/ címen teszik majd közzé, valamennyi folyamatban lévő

1./ V8. lapunk a számában közölt ismertetéssel a mikrokártyán előállított folyóiratról. /Szerk./

munkára kiterjeszkedik: a különböző hivatalok, gyárak stb. által végzett kísérletekre, a különböző szervezetek szabványosítási tervezeteire. Megállapítják majd, mekkora összeg szükséges a rendelkezésre álló tájékoztató anyag használható formában való összegyűjtésére és kiegészítésére a könyvtárak egybehangolt együttműködésének segítségével. A Tanács foglalkozik ez idő szerint a televízió zárt áramkörű felhasználásának lehetőségével a katalógusok távolból történő felhasználására. Szerződést kötött a Mikro-kártya Társasággal /Microcard Corporation/ olcsó kézi leolvasókészülék prototípusainak kidolgozására, - az Amerikai Rádiótársasággal /Radio Corporation of America/ pedig olyan készülék terveinek elkészítésére, amely lehetővé teszi olyanféle jegyzékek sokszorosítását, illetve nagyítását, amilyen a Kongresszusi Könyvtár központi könyvkatalógusa. A Tanács már 41.500 dolláros támogatást biztosított a Virginia Egyetem számára a televízió zárt áramkörű alkalmazásának tanulmányozására egy központi könyvtárban és fiókkönyvtáraiban, - Virginia Nemzeti Könyvtárának pedig 49.500 dollárt olyan kutatások megkezdésére, amelyek a könyvgyűjtemények papiranyagának rongálódásával, valamint azzal a kérdéssel foglalkoznak, milyen módszerekkel lehet e pusztulást megállítani, késleltetni, illetve megakadályozni.

A módszerek megjavítása és a munka koordinálása.

A könyvtárak anyagi szervezete - az épület csakugy, mint a helyiségek belső berendezése - alaposabb tanulmányozást igényel. A legfontosabb kérdések ebből a szempontból a következők: a központi könyvtár és a hozzátartozó könyvtárak kapcsolata, a gyakran használt és a ritkán használt könyvek különválasztása; az eredeti példányoknak fényképmásolattal való helyettesítése; a felesleges könyvek rendszeres selejtezése az állomány tehermentesítése céljából.

Jelenleg az a helyzet, hogy csak azok tudják hasznát venni a könyvtár olvasószolgálatának, akik valamely nagykönyvtár közelében laknak. Hogyan lehetne az egyetemi és területi - sőt, szük-

ség esetén a nemzeti - könyvtárak szolgáltatásait valamennyi érdeklődő rendelkezésére bocsátani?

Az állománygyarapítás megkönnyítésére - különösen felsőbb tanintézetek kis könyvtárainak az esetében - válogatott bibliográfiát kellene kiadni s ezt folyamatosan naprakészen kiegészíteni; szükség lenne ezenkívül egy folyóíratra /vagy folyóirat-rovatra/, amelynek az lenne a feladata, hogy segítséget nyújtson a könyvek kiválasztásában és különösen az említett könyvtárak különleges igényeinek kielégítésében.

Kutatásokat kellene végezni arra vonatkozólag is, hogy az egyetemi könyvtárak hogyan tudnának hozzájárulni a könyvtárak fenntartó egyetem hallgatóinak képzéséhez, vagyis hogyan tudnák hozzászoktatni a hallgatókat az előírt tanterven túlmenő olvasáshoz. A Tanács az említett kérdések iránti érdeklődésének következményeképpen a Michigan Egyetemnek 5000 dollár támogatást biztosított olyan konferencia költségeihez való hozzájárulás címén, amelyet ez az egyetem 1958. februárra a következő kérdés tanulmányozására hívott össze: "Hogyan lehetne a hallgatókban egész életre szóló olvasási kedvet felébreszteni?"

A munka koordinálása nyilván igen hasznos lenne, de nehéz megvalósítani. Megkönnyítésére a Tanács támogatást nyújt a kooperatív jellegű tevékenységhez. 21 ezer dollár segélyt utalt ki a Princeton Egyetemnek a Farmington terv alkalmazása első 10 évének tanulmányozására és e terv hatékonyságának felbecsülésére a könyvtárak együttműködésén alapuló állománygyarapítás tekintetében.

A Tanács másrészt 4000 dollár támogatást biztosított a Dél-Nyugat Missouri-i Könyvtárszolgálatnak /Southwest Missouri Library Service/ mintaszerű könyvtárközi együttműködési program megszervezésére. Ez a szervezet mintegy 10 kisebb, illetve közép nagyságú közművelődési könyvtárnak áll a szolgálatában; a könyvtárak, 12 közigazgatási területre /county/ elosztva és egymástól több száz kilométer távolságra, egyesült erővel dolgoznak egy katalógizálási és könyvtártechnikai központ megteremtésén. A könyvtárak közösen viselik e szervezet működésének költségeit; a Tanács támogatása a szükséges anyagok megvásárlásának céljaira szolgál. Az ALA

könyvtárfejlesztési és könyvtártechnikai szakosztálya vállalta a szervezet tanácsal való támogatását, hogy ilyen módon a kísérlet tanulságait más könyvtárak számára is mennél gyümölcsözőbbé tehesse.

A katalógizálási munkák költségesek és állandó párhuzamosságokkal járnak; ezenfelül, - az esetek nagy részében - csak az az intézmény veszi hasznukat, amelyikben végezték őket. De hogy a katalógizálási munkában valóban együttműködés jöhessen létre, először meg kellene javítani a tárgyi katalógus szerkesztésének módját a egysétesítéssel kellene tenni a katalógizálási szabályzatokat. Ha nemzetközi szintű szabályzatot lehetne kidolgozni, az egyik ország katalógizálási rendszerét könnyebben áttekinthetné a többi. Ilyen szabályzat létrehozásának érdekében nyújtotta a Tanács támogatását az ALA-nak, hogy az amerikai szakemberek részt vehessenek azon az összejevetelen, amelyet a Német Könyvtáros Egyesült /Verein Deutscher Bibliothekare/ szervezett 1957. júniusában, Lübeckben, a kérdés tanulmányozására. Ezenkívül, közvetlenül a gyűlés után, hozzájárulásával lehetővé tette, hogy ankétot szervezzenek arról a kérdésről, mi egy nemzetközi szabályzat kidolgozása terén a legelső teendő. Végül a Tanács támogatást nyújtott Nasser Sharify-nek, az iráni Parlamenti Könyvtár helyettes igazgatójának, aki jelenleg az Egyesült Államokban tölti szabadságát, hogy lehetővé tegye számára a perzsa nyelvű könyvek katalógizálási szabályzatának előkészítését.

Bár a Tanács eddig csak csekély összeggel járult hozzá a nemzetközi jelentőségű problémák tanulmányozásának fedezéséhez, élénken érdeklődik az ilyen munkák iránt. Készséggel megvizsgál minden olyan javaslatot, amely új lehetőségekre mutat rá a könyvtárak problémáinak megoldásában és amely reményt nyújt arra, hogy eredményeit szélesebb körben lehet majd alkalmazni. Kéri, hogy minden ilyen jellegű javaslattal forduljanak a Tanács titkárságához; címe: 1025 Connecticut Avenue, Washington 6, DC.USA.

Eredeti cím: Le programme du conseil ex library resources /États-Unis/.

Megjelent: Bulletin de l'Unesco à l'intention des bibliothèques. 1958. 5/6 no. 109-112.p.

OSZK.ford.sz.: 1979